

รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

A model of Alternative Education for Disadvantaged Children on Highlands
in the Upper North of Thailand

วชิราพร สุวรรณสุวรรณ¹, มานิตย์ ไชยกิจ², ปราโมทย์ มากชู³, วิเชียร อัมรังษิณี⁴

Wachiraporn Suwannasuan, Manit Chaiyakit, Pramote Markshoe, Wichian Thamrongsotthisakul

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน วิจัยดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนโดยการสัมภาษณ์ ผู้ปกครองและนักเรียนที่ออกกลางคัน วิเคราะห์และสังเคราะห์ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา 2) การสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและทุรกันดาร โดยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 และทฤษฎีมายกร่างรูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบด้วยการสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship Seminar) จำนวน 7 คนและ 3) การประเมินความเป็นไปได้ความมีประโยชน์ความเหมาะสมในการนำไปใช้และความคุ้มค่าในการลงทุนของรูปแบบรูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน โดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงจำนวน 60 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาสำคัญของการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยประกอบด้วย 1) ด้านนักเรียน : ครอบครัวมีฐานะยากจนและไม่สนับสนุนให้ลูกได้รับการศึกษา ภาษาเป็นอุปสรรคในการเรียน และเด็กพักอยู่ห่างไกลจากโรงเรียน 2) ด้านโรงเรียน : หลักสูตรไม่เหมาะสมโรงเรียนตั้งอยู่ในที่ห่างไกลจากที่พักของนักเรียนครูขาดความเข้าใจในตัวนักเรียน
2. ความต้องการที่สำคัญของนักเรียนและผู้ปกครองได้แก่ในแต่ละชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้และมีครูประจำเพื่อสะดวกในการเรียน หลักสูตรมีความยืดหยุ่นสอนเฉพาะวิชาที่จะเป็นและใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน เนื้อหาวิชาควรเน้นวิชาชีพเป็นสำคัญ
3. รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนที่สร้างขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานักเรียนที่ออกกลางคัน และกลุ่มที่ไม่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา หรือผู้สนใจ อย่างต่อเนื่อง เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สามารถนำไปเกาะเกี่ยวกับโรงเรียนปกติแต่ใช้เวลาอกราชการเป็นไปตามหลักการของทฤษฎีระบบประกอบด้วยปัจจัยนำเข้าที่เกี่ยวข้องกับงานบุคลากร งานวิชาการ และงานบริหารทั่วไป กระบวนการเกี่ยวข้องกับ กระบวนการบริหารงานวิชาการ และบริหารงานทั่วไปโดยใช้แรงจูงใจในการขับเคลื่อนผลผลิตเกี่ยวข้อง

¹ นิสิตรดับการศึกษาคุชภักดิ์บัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา ภาควิชาบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

² ดร., ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ภาควิชาบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

³ รองศาสตราจารย์ ดร., กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ภาควิชาภาควิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

⁴ ดร., กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

กับโอกาสทางการเรียนของนักเรียนที่สามารถเรียนจบการศึกษาภาคบังคับและประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้และบริบทเกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษาทางเลือกบนพื้นที่สูง การพัฒนาทรัพยากรบุคคลการใช้ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นคู่กับครูปกติ

4. รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่มีความเป็นไปได้และมีความคุ้มค่าในระดับมากโดยมีความเหมาะสมและความมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การศึกษาทางเลือก, เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา

Abstract

This study was a combination of qualitative research and quantitative research. The objective was to develop alternative model of education for disadvantage children living on highlands of the upper Northern Region. The methodology included three steps: 1) A study of the problems and needs of alternative education for disadvantage children on the highlands by interviewing parents and dropped-out students, analyzing and synthesizing related researches and documents. Data were analyzed by content analysis method. 2) Creating a basic educational management pattern on highlands by using the information from Step 1 to draft an alternative education model for disadvantage children and to determine the appropriateness of the model by organizing a connoisseurship seminar of seven experts, and 3) assessing the feasibility, usefulness of the application, and value of the investment of an alternative educational model for disadvantage children on highlands by organizing a conference in order to listen to the opinions of 60 educational administrators, school administrators and teachers on highlands.

Results indicated as follows

1. The academic problems in educational management for disadvantage children on highlands appeared as follows; first, in terms of students, their families lived in poverty and they did not support their children to further their education. The students also lived far away from schools. Second, in terms of schools, the curriculum was not suitable for schools located far away from the students. The teachers lacked understanding their students.

2. The most important needs of students and guardians in each community were to have sub-educational centers and full-time teachers in order to student comfortably. The curriculum should be flexible, useful and necessary to use in real life. Vocational contents should be emphasized.

3. An alternative education model for disadvantage children on highlands is the process that can be interlaced with regular schools beyond the government office hours, followed the theory of the input factors related to working environment—personnel, academic and general administration, and other processes related to administration by using motivation to drive the output of the opportunities of the students who could graduate the compulsory education and work to feed their families, as well as the contexts of alternative education management on highlands policy, human resource management, and the use of local wisdom teachers.

4. The developed Alternative Education Management Model for Disadvantaged Children on Highlands in the Upper North, Thailand, had high feasibility and value at a very high level while the suitability and usefulness were at the highest level.

Key words: Alternative Education, Disadvantaged Children

ความเป็นมาของปัญหา

สภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์บริเวณภาคเหนือตอนบน ด้านตะวันตกของประเทศไทยที่มีแนวตะเข็บชายแดนติดต่อกับประเทศพม่า ได้แก่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอนและตาก มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง เป็นพื้นที่ป่าไม้ ต้นน้ำ ลำธาร ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้ มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กะเหรี่ยง ม้ง เมี่ยน ลัวะ ถิ่น ไท ลื้อ ไทยใหญ่ จีนฮ่อ มูเซอ เป็นต้น การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของประชาชนจะตั้งอยู่กระจัดกระจายเป็นหย่อมบ้าน ตามที่ราบเชิงเขา หุบเขา บนภูเขาสูงและการคมนาคมไม่สะดวก มีความยากลำบาก ตลอดจน มีวัฒนธรรมและความเชื่อที่แตกต่างกัน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ บุกกรุดางป่า รับจ้าง หาของป่า มีฐานะยากจน ดังนั้นผู้ปกครองจึงให้ความสำคัญกับการหาเลี้ยงชีพมากกว่าที่จะให้บุตรหลานรับการศึกษา ทำให้นักเรียนขาดโอกาสทางการศึกษาสูงมากซึ่งการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับประชากรกลุ่มนี้ ยังต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่แตกต่างกันไปจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้การพัฒนาเป็นไปได้อย่างยากลำบากและไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรอีกทั้ง คุณภาพการศึกษาที่ยังอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งส่งผลไปถึงคุณภาพของชีวิตด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการศึกษาและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ภูเขาสูงและทุรกันดารของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า 1) ประชากรวัยเรียนในพื้นที่ดังกล่าวตกหล่นไม่ได้เข้าเรียน คิดเป็นร้อยละ 38 ของประชากรในวัยเรียนที่ตกหล่นไม่ได้เข้ารับการการศึกษาทั่วประเทศ 2) เด็กที่เข้าเรียนแล้วออกกลางคันด้วยสภาพปัญหาต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 15 ของเด็กที่ออกกลางคันทั่วประเทศ 3) เด็กที่เรียนจบการศึกษาในช่วงชั้นที่ 2 แล้วไม่เรียนต่อช่วงชั้นที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 9.27 ของผู้ที่เรียนจบชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 6 4) เด็กที่เรียนจบการศึกษาช่วงชั้นที่ 3 และไม่เรียนต่อช่วงชั้นที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 48.85 ของผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 5) ผู้เรียนบนพื้นที่ภูเขาสูงมีคุณภาพการเรียนต่ำ 6) ผู้เรียนมีภาวะทุพโภชนาการ สุขภาพอนามัยไม่ดี 7) การดำรงชีวิตของประชากรขาดความรู้ ความเข้าใจโดยเฉพาะสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของประชาชน 8) ขาดความรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐและเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 1-5)

ปัญหาการจัดการศึกษาของนักเรียนบนพื้นที่สูงและทุรกันดารที่กล่าวมาข้างต้นสอดคล้องกับรายงานของสำนักงานบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 1 กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ที่ระบุว่าปัญหาในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่สูงพบว่า 1) ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ลดลง 2) ครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่เพียงพอ 3) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศไม่พร้อมและไม่ทันสมัย 4) อาคารสถานที่ ห้องปฏิบัติการไม่พร้อม ครุภัณฑ์มีอายุการใช้งานมาก 5) บุคลากรครูมีวุฒิไม่ตรงกับภาระงานที่สอน และงานที่รับผิดชอบ ตลอดจนมีการโยกย้ายบ่อยและขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 6) การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานศึกษามักบ่อยทำให้นโยบายไม่ต่อเนื่อง 7) จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กมีมากส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 8) ผู้ปกครองและชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนต้องหาเลี้ยงชีพจึงมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อย (สำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการที่ 1, 2554, หน้า 12-14)

ปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสบนพื้นที่สูงและทุรกันดาร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้ดำเนินอยู่ได้แก่โครงการพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่น

ทุรกันดาร ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาที่มีสถานศึกษาตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภูเขาสูง พื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดน หรือพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งมีความ ยากลำบากในการจัดการศึกษา และเป็นพื้นที่ตาม ประกาศกระทรวงการคลังในเขตภาคเหนือและภาค ตะวันตกของประเทศไทย ใน 11 จังหวัดรวม 25 เขต พื้นที่การศึกษา โดยมีเป้าหมายเชิงคุณภาพเพื่อให้เด็ก และเยาวชนทุกคนบนพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดารตาม ขอบเขตโครงการได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมทั้ง ด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ที่ดี สามารถแก้ปัญหา มีทักษะในการ ประกอบสัมมาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมี ศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุขสงบ สุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 1-5) และในจำนวนนี้มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่อยู่ใน พื้นที่ศึกษาได้แก่สถานศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือตอนบน ด้านตะวันตกของประเทศไทยที่มีแนวตะเข็บชายแดน ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอนและตาก จำนวน 14 เขตพื้นที่การศึกษา และ 1359 โรงเรียน ที่มีความจำเป็น ที่ต้องปรับเปลี่ยน ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย และวิธีการ ที่เหมาะสม เพื่อให้นักเรียนในพื้นที่เหล่านี้ได้รับโอกาสใน การเข้าถึงบริการทางการศึกษา อย่างทั่วถึงที่มีคุณภาพ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เหมาะสมกับบริบทของ พื้นที่สูงและทุรกันดาร รวมไปถึงประสิทธิภาพในการ จัด การศึกษาของสถานศึกษาที่นำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้นนอกจากการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้วยัง ควรเป็นการจัดการศึกษาทางเลือกที่ประกอบด้วยการ จัด การศึกษาในระบบการจัดการศึกษานอกระบบและการ จัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ผลของการศึกษาสภาพปัญหาในการจัดศึกษา ขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูง ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคหลาย ประการที่สลับซับซ้อน มีความยากลำบากในการบริหาร จัดการให้เกิดบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย เกิดความ เสมอภาคอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจ ที่จะศึกษาและพัฒนาแบบการจัดการศึกษาทางเลือก สำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษานบนพื้นที่สูง ที่ เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ตอบสนองความต้องการ ของกลุ่มชาติพันธุ์และชุมชน โดยความร่วมมือของชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและให้สถานศึกษาสามารถพึ่งพา

ตนเองได้ ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา พัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความพร้อมทั้ง ด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่สามารถเผชิญปัญหา ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการณ์ของโลก มีทักษะชีวิตใน การประกอบสัมมาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต อย่างมีศักดิ์ศรีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างรูปแบบการ จัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน และมีวัตถุประสงค์ เฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการใน การดำเนินการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเด็กด้อยโอกาส ทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือก เพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูง ภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการศึกษา ทางเลือกเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูง ภาคเหนือตอนบน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเด็กด้อย โอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน มี ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความ ต้องการในการดำเนินงานในการจัดการศึกษาทางเลือก สำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูง ภาคเหนือตอนบน โดยการการสัมภาษณ์ ความคิดเห็น เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการการจัดการศึกษา สำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ในพื้นที่สูง ภาคเหนือตอนบนโดยมีกลุ่มให้ข้อมูลจำนวน 43 คน จำแนกเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นเด็กด้อยโอกาสทาง การศึกษานบนพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนและผู้ปกครอง นักเรียนจำนวน 20 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็น ผู้อำนวยความสะดวกในพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผู้อำนวยความสะดวกโรงเรียน ครูวิชาการโรงเรียนภาคเหนือ ตอนบน จำนวน 23 คน เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบ

สัมภาษณ์ เก็บข้อมูลด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนโดยตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบด้วยเทคนิค การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนผู้วิจัยได้จัดสัมมนารับฟังความคิดเห็นที่มีต่อความเป็นไปได้ความมีประโยชน์ความเหมาะสมและความคุ้มค่าในการลงทุนของการนำรูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนไปใช้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอนกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 60 คน เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถามความเป็นไปได้ความมีประโยชน์ความเหมาะสมและความคุ้มค่าในการลงทุน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการดำเนินการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน พบว่า 1) ด้านนักเรียน : ครอบครัวมีฐานะยากจนและไม่สนับสนุนให้ลูกได้รับการศึกษาภาษาเป็นอุปสรรคในการเรียน และเด็กพักอยู่ห่างไกลจากโรงเรียน 2) ด้านโรงเรียน : หลักสูตรไม่เหมาะสมโรงเรียนตั้งอยู่ในที่ห่างไกลจากที่พักของนักเรียนครูขาดความเข้าใจในตัวนักเรียนกับครู

ความต้องการของนักเรียนด้อยโอกาสและชุมชนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาทางเลือก ของสถานศึกษามีดังนี้ 1) จัดครูมาสอนในชุมชน 2) จัดตั้งศูนย์การเรียนย่อยและให้ครูมาสอนในศูนย์การเรียนย่อยนี้ 3) หลักสูตรที่เรียนควรเหมาะสมและสามารถนำไปใช้

ในชีวิตประจำวันได้ 4) กรรมการสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 5) ควรสอนงานวิชาชีพให้แก่นักเรียนเพื่อที่จบมาสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้

ความต้องการด้านงานวิชาการ 1) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน และความต้องการของชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร 2) เพิ่มสื่อการเรียนการสอนที่เร้าความสนใจแก่ผู้เรียนให้มากขึ้น 3) จัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นให้แก่นักเรียน

2. ผลการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน

รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Outputs) และสภาพแวดล้อม (Conditions for Achievements) ในการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยของประเทศไทย ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อยได้แก่ 1) บุคลากร ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครู 2) งานบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย การกิจหลัก: งานวิชาการ และ การกิจสนับสนุน: งานสนับสนุนงานวิชาการ

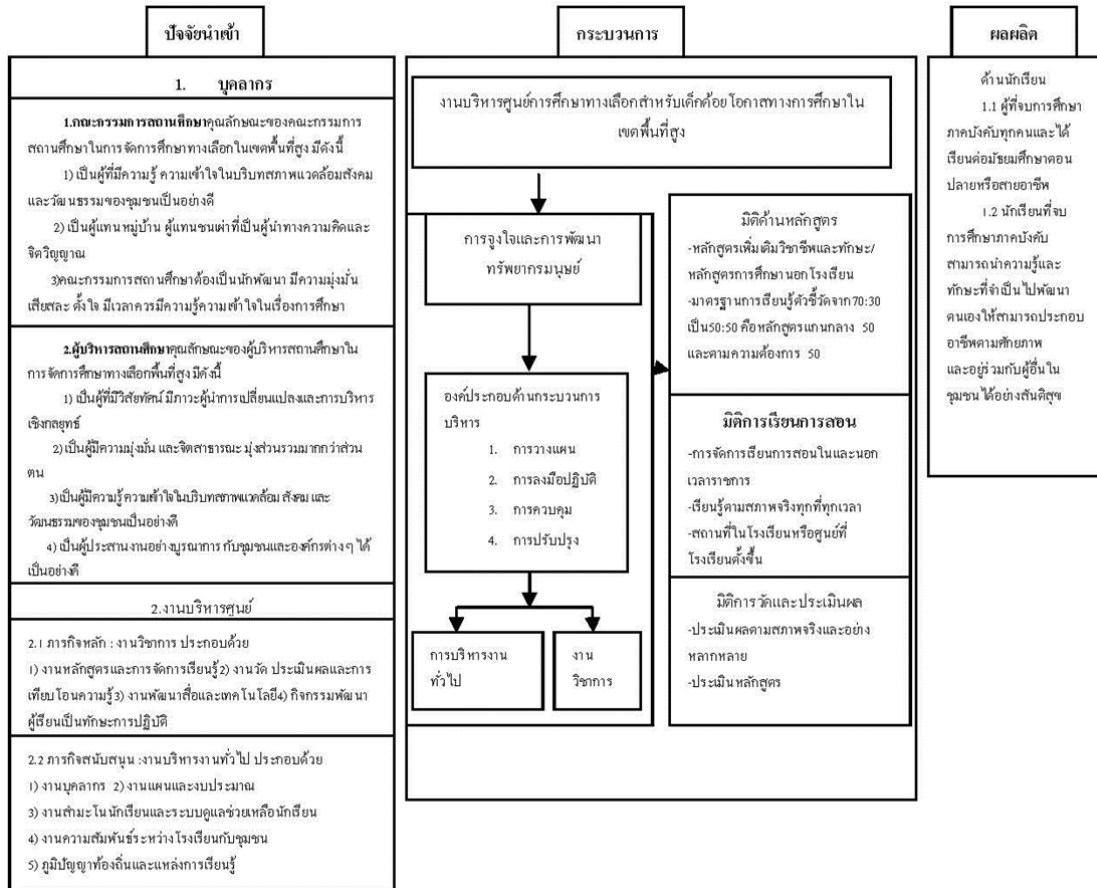
องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning: P) 2) การลงมือปฏิบัติ (Doing: D) 3) การควบคุม (Controlling: C) 4) การปรับปรุง (Acting: A) และมีการจูงใจ (Motivating: M) เป็นกลไกในการขับเคลื่อนทุกขั้นตอน

องค์ประกอบที่ 3 ผลผลิต ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) โอกาสได้รับการทางการศึกษา 2) คุณภาพของนักเรียนและสถานศึกษา 3) ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา

องค์ประกอบที่ 4 สภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 2 ปัจจัยคือ 1) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการ

จัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย 2) ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา

จัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน

ภาพ 1 รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน

3. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษา
ขั้นทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาบนพื้นที่สูงในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงมีความคิดเห็นว่าการนำรูปแบบการจัดการศึกษาขั้นทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาบนพื้นที่สูงในเขตภาคเหนือตอนบนไปใช้มีความเป็นไปได้และความคุ้มค่าในการลงทุนอยู่ในระดับมากส่วนความเหมาะสมและความมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยนำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยมีความสัมพันธ์เชิงระบบ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิต 4) สภาพแวดล้อม และมีผลย้อนกลับเป็นกลไกในการขับเคลื่อนและควบคุมให้บรรลุเป้าหมายของการบริหารสถานศึกษาจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาส

ทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเนื่องจากสถานศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งในระบบสังคม ดังนั้นสถานศึกษาจึงเป็นระบบเปิดในสังคม ซึ่งทุกองค์ประกอบส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย และมีความสัมพันธ์เชิงระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของ ฮอยและมิสเกล (Hoy and Miskel, 2008, pp. 292-293) ได้กล่าวถึงรูปแบบระบบสังคมของโรงเรียน ว่าระบบสังคมของโรงเรียนประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ โดยแต่ละองค์ประกอบมีองค์ประกอบย่อยดังนี้ 1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมที่โรงเรียนสามารถควบคุมได้ เช่น ทรัพยากรบุคคล พันธกิจและนโยบายของรัฐ วัสดุอุปกรณ์และการบริหารจัดการ เป็นต้น 2) กระบวนการเปลี่ยนสภาพ ประกอบไปด้วย ระบบโครงสร้าง ระบบการเมือง ระบบบุคคลและระบบวัฒนธรรม ซึ่งองค์ประกอบทุกส่วนมีความสัมพันธ์กัน 3) ผลผลิต ประกอบด้วยภาพความสำเร็จของงาน อัตราการออกกลางคัน อัตราการตกหล่น และคุณภาพโดยรวม 4) สภาพแวดล้อม เป็นสภาพแวดล้อมที่สถานศึกษาไม่สามารถควบคุมได้และมีข้อมูลย้อนกลับเป็นความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่คาดหวัง และยังสอดคล้องกับแนวคิดขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (1988, p. 6 – 7) ได้กล่าวถึงความเสมอภาคกับคุณภาพการศึกษาไว้ว่าคุณภาพทางการศึกษาครอบคลุมถึงองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้าประกอบด้วย ความสามารถ และความรู้พื้นฐานของนักเรียน ทรัพยากรของสถาบัน เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ช่วงเวลาในการสอน และความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ของเนื้อหาหลักสูตรกับความต้องการทางสังคม เป็นต้น 2) กระบวนการ ประกอบด้วย วิธีการในการสอน ขนาดของห้องเรียน การแนะนำให้คำปรึกษานักเรียนเพื่อให้นักเรียนมีโอกาสอยู่ร่วมกันในสังคม และโอกาสในการทำผลการวิจัยและพัฒนา และ 3) ผลผลิต (Output) ประกอบด้วย ผลิตรายของนักเรียน การบริการชุมชน และผลการวิจัยของนักเรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้ทำการสังเคราะห์การศึกษาโครงสร้างการบริหาร

การศึกษาของประเทศต่าง ๆ จำนวน 8 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เกาหลี และมาเลเซีย หลายประเทศปฏิรูปกระทรวงศึกษาธิการ โดยสรุประบบพื้นฐานของการจัดการศึกษาในสถานศึกษาได้ ดังนี้ปัจจัยป้อน ได้แก่ บุคลากร กฎหมาย/ระเบียบ/ข้อบังคับ วัสดุ/ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ งบประมาณ หลักสูตร/แหล่งเรียนรู้ องค์ความรู้/เทคโนโลยี กระบวนการเปลี่ยนแปลง การตัดสินใจ การสื่อสาร/การจูงใจ การบริหารหลักสูตร/สนับสนุนการสอน การเรียนการสอน ภาวะผู้นำ วัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลง/พัฒนาวิชาชีพ ผลลัพธ์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ผลการปฏิบัติงานของครู ผลสำเร็จ ของสถานศึกษา การขาดเรียน/ออกกลางคันของผู้เรียน การขาดงาน/ลาออกของครู จำนวนผู้สำเร็จการศึกษา พัฒนาการของผู้เรียน พัฒนาการของครู ความพึงพอใจของผู้จ้าง เจตคติของผู้เรียน ความพึงพอใจของครูนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ แบงค์ (Banks, 2001, p.24) ซึ่งได้กล่าวถึงโรงเรียนในฐานะเป็นระบบทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยหลายองค์ประกอบ เช่น นโยบายของโรงเรียน วัฒนธรรมของโรงเรียน หลักสูตรแกนกลางและรายวิชาที่เรียน พฤติกรรมและวิธีการสอนของครู พฤติกรรมและวิธีการเรียนของนักเรียน กระบวนการวัดและประเมินผล ภาษากลางและภาษาท้องถิ่นของโรงเรียน ปัจจัยนำเข้าและการมีส่วนร่วมของชุมชน การนิเทศ กำกับ ติดตาม ทศนคติ ความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อและการกระทำของบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยหรือเงื่อนไขที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะทำให้การบริหารสถานศึกษาจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยประสบผลสำเร็จ

2. รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยมีประเด็นในการอภิปรายดังนี้

2.1 องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยคุณลักษณะของคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีความเหมาะสมและเข้าใจในบริบทวัฒนธรรมของพื้นที่และมีการสร้างแรงจูงใจจากหน่วยงานต้นสังกัดให้ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่

ได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของคมพล สุวรรณภูและ สุพรรณิ ไชยอำพร (2551, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการสังเคราะห์การจัดการศึกษาและพัฒนาครูตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พบว่าแนวทางการพัฒนาครูตามแนวพระราชดำริ มีดังนี้ 1) การสรรหาและคัดเลือกครู มี 2 กรณี คือตามความสมัครใจและโครงการครูทายาท 2) การรักษาครู โรงเรียนได้จัดระบบการบริหารให้อิสระ มีความยืดหยุ่นและเน้นสนับสนุนครูผู้สอนให้เจริญก้าวหน้า 3) พัฒนาครูประจำการ ใน 3 ลักษณะ คือการศึกษาต่อ การฝึกอบรมและการนิเทศการจัดการเรียนรู้ 4) การสร้างความผูกพันระหว่างครูกับชุมชน ทั้งในบทบาทผู้ให้ความรู้และนักพัฒนาในชุมชน และ 5) การสร้างจิตวิญญาณครูเพื่อพัฒนาการศึกษาตามแนวพระราชดำริ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพจน์ ประไพเพชร (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องเงื่อนไขความสำเร็จของการบริหารที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนชาวไทยภูเขาพบว่าเงื่อนไขภายในได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ลักษณะเด่นของผู้อำนวยการโรงเรียนและการยอมรับจากชุมชน เงื่อนไขที่เกิดจากครู ได้แก่ ครูชาวไทยภูเขา ลักษณะการทำงานของครู ความผูกพันของครู ปฏิสัมพันธ์ของครู กิจกรรมที่เป็นเลิศของครูและความผูกพันระหว่างชุมชนกับครู เงื่อนไขที่เกิดจากนักเรียนได้แก่ ลักษณะพิเศษของเด็กชาวไทยภูเขา ลักษณะการอยู่ร่วมกันของเด็กและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ด้านภารกิจหลักของการบริหารสถานศึกษา งานหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษาซึ่งต้องจัดให้เอื้อ ยืดหยุ่น หลากหลายเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาคุณภาพของนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของเปรมใจ วังศิริไพศาล (2551, หน้า 111-121) ที่ว่าหลักสูตรในโรงเรียนรวมถึงระบบการวัดผลจำเป็นต้องปรับให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับภูมิหลังของเด็กที่แตกต่างกันและไม่ส่งผลกระทบต่อการประเมินคุณภาพของโรงเรียนโดยรวมควรเพิ่มเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น ตลอดจนสถานการณ์ในพื้นที่ชายแดน ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ทักษะอาชีพที่เป็นประโยชน์ให้ได้ใช้ในชีวิตประจำวัน และเป็นอาชีพต่อไปและควรได้รับความรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์และความเป็นจริงของเด็กแต่ละกลุ่มมากกว่า

การให้ความรู้ที่เหมือนกันหมดทุกกลุ่มและสอดคล้องกับงานวิจัยของสันติ บุรณะชาติ (2552, หน้า 282-306) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์พบว่าในด้านหลักสูตรต้องมีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรของโรงเรียน การจัดทำหลักสูตรต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนโดยบูรณาการเข้าไปในหลักสูตรด้วย

2.2 องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการ การบริหารสถานศึกษาจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยประกอบด้วย การวางแผน การจูงใจ การลงมือปฏิบัติ การควบคุม และการปรับปรุง ในการขับเคลื่อนปัจจัยนำเข้าทั้งในด้านบุคลากรและงานการบริหารสถานศึกษาซึ่งในทุกขั้นตอนของกระบวนการมีการจูงใจเป็นกลไกการสำคัญในการขับเคลื่อน สอดคล้องกับแนวคิดของเฮร์เซย์,แบลนชาร์ด,และจอห์นสัน (Hersey, Blanchard and Johnson, 2001) ที่ได้เพิ่มการจูงใจ (Motivation) เป็นปัจจัยทางการบริหาร โดยมีความเห็นว่าการจูงใจเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการบริหารองค์การ องค์การจะอยู่รอดและเจริญเติบโตขึ้นได้ ก็ด้วยแรงจูงใจที่องค์การมีให้ต่อพนักงาน แรงจูงใจเหล่านี้ได้แก่ รายได้ รางวัล ค่าตอบแทน สวัสดิการต่าง ๆ รวมทั้งรางวัลที่มีได้เป็นตัวแทนหรือจับต้องได้ เช่นการยกย่องชมเชย การประกาศเกียรติคุณ เป็นต้น แรงจูงใจเหล่านี้ถ้าองค์การสามารถตอบสนองให้แก่พนักงานได้ การลาออก การโยกย้ายและการขาดงานของพนักงานจะลดลง

2.3 องค์ประกอบที่ 3 ผลผลิต เป้าหมายของการจัดการศึกษาทางเลือกมุ่งเน้นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพของนักเรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาโดยให้สถานศึกษาเป็นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและคนในชุมชนที่นำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาของฟาร์เรลล์ (Farrell, 1994, p. 75) ที่ได้ระบุองค์ประกอบเกี่ยวกับความเสมอภาคทางการศึกษาไว้ 4 ประการ ดังนี้ 1) ความเสมอภาคในการได้รับโอกาสทาง

การศึกษา หมายถึง การที่เด็กทุกคนที่มาจากกลุ่มสังคมต่าง ๆ มีโอกาสเข้าสู่ระบบโรงเรียน โดยพิจารณาว่าโรงเรียนเป็นแหล่งในการขัดเกลาทางสังคม 2) ความเสมอภาคในการอยู่รอดในโรงเรียน หมายถึง การที่เด็กมาจากกลุ่มสังคมต่าง ๆ อยู่ในโรงเรียนจนถึงระดับที่กำหนด ซึ่งโดยปกติจะหมายถึง ระดับชั้นประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา 3) ความเสมอภาคในผลผลิต หมายถึง การที่เด็กมาจากกลุ่มสังคมต่าง ๆ ได้มีโอกาสศึกษาในสิ่งเดียวกัน ในระดับการศึกษาเดียวกันตามที่โรงเรียนกำหนด 4) ความเสมอภาคในผลลัพธ์ หมายถึง การที่เด็กมาจากในสังคมต่างๆ ได้เข้าเรียนเหมือนกัน เรียนในสิ่งเดียวกันเด็กที่จบการศึกษาในระดับเดียวกัน ควรจะมีสภาพชีวิตเหมือนกัน เช่น มีรายได้เท่าๆ กัน มีงานทำเหมือนกัน เป็นต้น

2.4 องค์ประกอบที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการศึกษาทางเลือก นโยบายในการจัดการศึกษาทางเลือกบนพื้นที่สูง ต้องมีความชัดเจน เป็นรูปธรรม และมีความต่อเนื่องเพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้นำไปดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2552 ข, หน้า ๗- ๘) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสภาพการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนชายขอบในจังหวัดชายแดนของประเทศไทยที่ติดกับประเทศกัมพูชา ได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายไว้ว่ารัฐบาลควรกำหนดนโยบายเฉพาะสำหรับพัฒนาพื้นที่ชายแดนให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมโดยอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้อาจจัดทำเป็นแผนพัฒนาโรงเรียนชายแดน โดยกำหนดให้มียุทธศาสตร์ส่งเสริมความมั่นคงและแก้ปัญหาตามชายแดนรวมทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่

ในด้านการจัดสรรงบประมาณสำหรับสถานศึกษาที่จัดการศึกษาทางเลือกบนพื้นที่สูง ต้องจัดสรรตามความจำเป็นพื้นฐานและความขาดแคลน สอดคล้องกับรายงานวิจัยของศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเสนอต่อสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553, หน้า 64-72) เรื่องการศึกษาดันทุนมาตรฐานต่อหน่วยระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งต้นทุนทางตรงและทางอ้อมที่มีเป้าประสงค์ให้สะท้อนหลักการของการจัดสรรเงินอุดหนุนรายหัวให้สถานศึกษา โดยคำนึงถึงหลักการดังนี้ 1) ความเป็นธรรมและการ

เพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนที่ขาดโอกาส 2) คุณภาพและมาตรฐานของการจัดการศึกษา และ 3) ประสิทธิภาพของการใช้จ่ายเงินและประสิทธิผลของการบริหารการศึกษา ในรายงานการวิจัยฉบับนี้ได้มีข้อเสนอแนะทางนโยบายเชิงพื้นที่ไว้ดังนี้ 1) ควรปรับระบบโรงเรียนในภาคชนบทเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายให้ครบทุกช่วงชั้นภายในรัศมีที่ใกล้เพื่อลดต้นทุนการเดินทางเข้าถึงบริการและสำหรับโรงเรียนในเมืองควรจัดการศึกษาให้เป็นระดับเฉพาะมากขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของแหล่งงาน 2) ให้การอุดหนุนระบบโรงเรียนในพื้นที่เขตชนบทเป็นหลักก่อนการอุดหนุนโรงเรียนในเมือง แม้การผลิตบริการทางการศึกษาในภาคชนบทสามารถผลิตอย่างมีประสิทธิภาพในระดับหนึ่งแต่หากพิจารณาจากหลักแห่งการเข้าถึงบริการและความเท่าเทียมกันระหว่างเมืองกับชนบท จึงควรเน้นการอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาในชนบทเป็นอันดับต้นโดยการอุดหนุนเพื่อให้บริการการศึกษาสามารถตอบสนองต่อความต้องการการลงทุนทางการศึกษาของครัวเรือนในชนบท 3) ปรับประสิทธิภาพของการให้บริการการศึกษาในแต่ละโรงเรียนโดยทำแผนงานการเรียนการสอน/บุคลากร/งบประมาณ รองรับบริการเพิ่มคะแนนประสิทธิภาพในแต่ละโรงเรียนทั้งนี้การเพิ่มประสิทธิภาพหมายถึงการลดต้นทุนต่อหัว โรงเรียนที่สามารถเพิ่มคะแนนประสิทธิภาพจะได้รับการจัดสรรทรัพยากรเพิ่มเพื่อทำการผลิตบริการที่ทันสมัยและมีคุณภาพมากขึ้น

2.5 เงื่อนไขความสำเร็จที่ 2 การมุ่งใจให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่บนพื้นที่สูงเงื่อนไขความสำเร็จที่สำคัญที่จะทำให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่มีความต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2552 ก, หน้า ๗-๘) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสภาพการจัดการศึกษาชายขอบภาคใต้ ได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายไว้ว่าควรมีการส่งเสริมพัฒนาครู ธุรครู และบุคลากรทางการศึกษาให้ได้รับสิทธิประโยชน์เท่าเทียมกันเพื่อเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจให้กับบุคคลที่ปฏิบัติงานในพื้นที่การสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอในการพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอนให้มีความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหาเรื่องคุณภาพของครู เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินการสร้างรูปแบบจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย 1.1.1) ควรกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์การศึกษาเฉพาะสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมโดยอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง 1.1.2) ควรมุ่งเน้นการศึกษาเพื่ออาชีพ อาจดำเนินการโดยให้โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาประจำตำบลเปิดสอนระดับอาชีวศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักเรียนในพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน มีโอกาสที่จะเรียนต่อระดับสูงและสามารถประกอบอาชีพได้เมื่อสำเร็จการศึกษา หรือมีรายได้ระหว่างที่เรียน 1.1.3) ควรปรับวิธีการจัดสรรงบประมาณโดยการกำหนดอาจต่างกันตามสภาพและความจำเป็นในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนับสนุน ส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 1.1.4) ควรจัดหาปัจจัยสนับสนุนให้กับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) การสนับสนุนความพร้อมด้านสื่อเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน เพื่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ทัดเทียมกับพื้นที่อื่นๆ 2) การสนับสนุนงบประมาณเพื่อซ่อมแซมปรับปรุงอาคารเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เนื่องจาก

หลายโรงเรียนมีสภาพอาคารเรียนชำรุด ทรุดโทรม 1.1.5) ควรปรับวิธีการบริหารบุคลากรเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูและครูชอย้ายออกนอกพื้นที่ โดยการปรับระบบการบริหารจัดการโดย ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา ให้มีการสรรหาและบรรจุครูให้เร็วขึ้น ปรับวิธีการพิจารณาความดีความชอบ และเอาใจใส่เกื้อกูล สิทธิประโยชน์ สวัสดิการ สิทธิพิเศษของครูเพื่อเป็นขวัญกำลังใจเพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้ครูอยู่ในพื้นที่ รวมไปถึงการดำเนินการแก้ไขปัญหาในระยะยาวโดยกำหนดเป็นโครงการพิเศษเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมให้คนเก่งในพื้นที่ได้มีโอกาสเรียนครูและกลับมาพัฒนาบ้านเกิด

1.2 ข้อเสนอแนะในระดับสถานศึกษา 1.2.1) ควรปรับระบบโครงสร้างการบริหารให้ยืดหยุ่นและมีความเหมาะสมกับจำนวน ความรู้ ความสามารถของบุคลากร โดยมุ่งเน้นให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย 1.2.2) ควรส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการศึกษาต่อ การฝึกอบรม ศึกษาดูงานและการนิเทศการจัดการเรียนการสอน 1.2.3) ควรส่งเสริมการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อการอ่านออกเขียนได้ของเด็กนักเรียนที่ใช้ภาษาถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้รายวิชาอื่น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยการสร้างแรงจูงใจสำหรับผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่สูง

เอกสารอ้างอิง

- คมพล สุวรรณภูมิ และสุพรรณิ ไชยเดช. (2551). การสังเคราะห์การจัดการศึกษาและการพัฒนาครูตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : ศึกษากรณีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสิงคโปร์แอร์ไลน์เฉลิมพระเกียรติฯ. กรุงเทพฯ:
- สันติ บุรณะชาติ. (2552). รูปแบบการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์. วิทยานิพนธ์ กศ.ด., มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). การพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ภูเขาสูงและทุรกันดาร. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2551). แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2550 – 2559. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 1. (2554). แผนปฏิบัติการการศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2554 กลุ่มจังหวัดที่ 16 (ภาคเหนือตอนบน 2). เชียงใหม่: สำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 1.
- สุพจน์ ประไพเพชร. (2551). เจาะไขความสำเร็จของการบริหารที่มีประสิทธิผลในโรงเรียน ชาวไทยภูเขา. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด., มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2552 ก). สภาพการจัดการศึกษาชายขอบภาคใต้. กรุงเทพฯ: วิ.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- Bank, James A. and Cherry A. McGee Banks. (2001). *Multicultural Education: issues and Perspectives (4th ed)*. New York: John Wiley&Sons.
- Farell, J.B. (1994). *Social Equality and Educational Expansion in Developing Nations*. The International Encyclopedia of Education. 2(9),75.
- Hersey,Paul,Kenneth H.Blanchard and Dawey E.Johnson. (2001). *Management of Organization Behavior: Leading Human Resources (8th ed)*. New Jersey: Prentice Hall.
- Lunenburg, F.C.& Omstein, A.C (1996). *Education administration : Concepts and practices (2rd ed)*. Belmont, CA : Wadsworth Publishing Company.
- UNESCO. (1988). *Equity, Quality and Cost in Higher Education: research study on Republic of Korea*. Bangkok: UNESCO.